

De molen naar de wind keren

Door: Albertine Tjeenk Willink (Bosch & van Rijn)

Ik vraag het mij gewoon hardop af. Energietransitie: willen we dat wel echt? Het papier zegt van wel, maar de directe omgeving lijkt nog niet heel enthousiast. Afgelopen jaren heb ik mogen werken binnen het omgevingsmanagement in de civiele hoek. Vaak gaat het om het vaste kringetje omwonenden die al dan niet komen opdagen; de notoire dwarsliggers én een handje vol gebruikers. Tot mijn verbazing is dit bij windenergieprojecten waarmee ik mij nu bij Bosch & van Rijn bezighoud anders. Een minder afgebakend gebied. Omwonenden tot wel 1500 meter of nog verder? Onderwerpen als slagschaduw, welzijn van vogels én zowel politiek als landelijk opererende organisaties krijgen een stem. Daarnaast lijken overheidslagen onderling vaak een tegengesteld belang te hebben. Dit, maar ook de onbekendheid met nut en noodzaak of het ontbreken van de echte feiten leiden tot veel beroepszaken. Opwekken: ja! maar liever niet hier. Precies daar knelt het. Iedereen is voor, maar handelt tegen.

Het belang van windenergie voor Nederland staat al jaren op de agenda. In de jaren '90 met BLOW en LUW, het Energieakkoord van de SER uit 2013 en het zeer breed gedragen Klimaatakkoord in 2019. Dit met als huidige doel 49% CO2 reductie in 2030 en 95% reductie in 2050 (klimaatneutraal). Onlangs is de Regionale Energiestrategie 1.0 (RES 1.0) verschenen in alle 30 regio's. De gezamenlijke opgave is groot en papier is geduldig. De overheid is voor, maar hoe zit dit met de ambtenaren die om moeten gaan met weerstand uit de samenleving? Of wellicht persoonlijk een andere mening hebben? Na het publiceren van de RES 1.0 lijkt het stilte voor de storm.

In de tussentijd maken we het juridisch ingewikkelder met een uitspraak van de Raad van State¹ over windturbinenormen waar een plan-MER aan ten grondslag moet liggen. Dit maakt dat we enerzijds wachten op de nieuw normen vanuit het ministerie van Infrastructuur & Waterstaat. Hoe lang zal dit duren? Een andere optie is zorgen voor een goed gemotiveerde milieu beoordeling. Welke stoere ambtenaar of initiatiefnemer met adviesbureau durft het aan?

De jongere generatie staat op, maar wordt niet of nauwelijks gehoord door de (landelijke) politiek. Het Jong RES, de klimaatprotesten en andere organisaties laten zich horen voor een beter klimaat. Dat het slecht gaat met het klimaat is wel duidelijk. Met de laatste berichtgeving van het IPCC heeft Nederland een gigantische slag te slaan in het tegengaan van het klimaatprobleem. Een van de oplossingen is terugdringen van CO2 en door o.a. de opwekking van duurzame energie. De partijprogramma's van VVD en D66 voor de verkiezingen van 17 maart 2021 hebben met de 'Klimaatlabel Tweede Kamerverkiezingen 2021'² laten zien dat we kiezen voor een zeer gematigde klimaatambitie.

In Nederland strijden vele functies om de weinige ruimte die we hebben. Nergens in Europa is iedere vierkante meter bebouwd oppervlak zo goed benut als in Nederland. We kiezen vaak voor dubbel ruimtegebruik en nemen verschillende belangen en afwegingen mee bij het opstellen van een goede ruimtelijke onderbouwing. Bij een windmolenpark biedt het overige oppervlak kansen voor gebruik

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/HTML/?uri=CELEX:62019CJ0024&from=NL>

² <https://kiesklimaat.nl>

als landbouwgrond. Uiteraard met afstand tot de geluidsgevoelige objecten. In ons poldermodel worden alle belangen afgewogen. Welke weegt onder aan de streep zwaarder?

In het reguliere omgevingsmanagement maken we onderscheid tussen interne en externe stakeholders. Kijken we naar de interne stakeholders komen we topdown bij het Rijk uit. Zij verstrekken subsidie SDE+ (al zijn de regels streng³). Ook stellen zij Rijksrapportages op (zoals Code Maatschappelijke Participatie) die energieprojecten juist moeten helpen verder te komen. De provincie is voor wind vaak bevoegd gezag al delegeren zijn die bevoegdheid in de meeste gevallen naar de desbetreffende gemeente. Hierna komen we bij de gemeenteraad met diens burgemeesters en wethouders die (mogelijk) terughoudend zijn. Zij zitten in een spagaat tussen uitvoeren van overkoepelend beleid alsook het behartigen van de belangen van haar inwoners. Gezien dit complexe krachtenveld is het cruciaal om het opleiden en professionaliseren van ambtenaren en bestuurder serieus in te zetten. Daarnaast zullen de lokale stakeholders begeleid moeten worden in het proces. Sommige gemeentes willen geen windenergie opwekken. Zij hechten meer waarde aan de landschappelijke of cultuurhistorische waarde van een gebied. Andere gemeentes zoeken naar een manier om de lasten te verenigen met de (financiële) lusten door het betrekken van lokale partijen in hun financiële participatie(beleid). Met de komst van de Omgevingswet is zowel formele als informele participatie een nog belangrijker onderdeel geworden. Hoe kunnen we collectief het belang van het tegengaan van klimaatverandering aankaarten en tegelijk ruimte bieden om in samenspraak met de omgeving te bouwen aan een klimaatbestendige omgeving?

Externe stakeholders zijn veelal omwonenden (al dan niet in een actiegroep), georganiseerde groepen zoals milieufederaties en andere geïnteresseerden. Vaak gaan die belangen om effecten als geluid, slagschaduw en effect op flora en fauna. Met het mondiger worden van de bevolking komen ook meningen of gevoel op tafel. Gevoel van onveiligheid door magnetische velden, esthetische waarden als horizon vervuiling of mogelijke gezondheidsrisico's. De wetenschap zegt geen effecten te vinden.

Nederland is windland bij uitstek. Feitelijk is windenergie in Nederland een veel efficiëntere bron is dan bijvoorbeeld zonne-energie⁴. Laten we daar dankbaar gebruik van maken! Waarom zijn omwonenden gevoelsmatig tegen? We houden van onze vroegere windmolens. Ze bleken een belangrijke motor achter de gouden eeuw én ze hielpen ons droge voeten te houden, maalden het graan of persten olie. En wees eerlijk, met het opwekken van "slechts" energie in onze tijd geven ze ons nog steeds droge voeten.

Als we echt iets willen bereiken tegen de klimaatverandering moeten we eerder snel dan traag handelen. Mijn voorstel is om als omgevingsmanagers collectief bovenstaande uit te dragen; ambtenaren en bestuurders professioneel te ondersteunen en van correcte én begrijpelijke informatie te voorzien. Omwonenden en andere stakeholders zullen moeten inzien dat windmolens ons helpen met onze Nederlandse veiligheid, watervoorzieningen en bijdragen aan onze cultuurhistorie. Volgens de laatste cijfers is het marktaandeel windenergie goed voor 2610 windmolens met een totaal vermogen van 6719 megawatt⁵! Dit staat gelijk aan elektriciteit voor 6.7 miljoen huishoudens, van de 8 miljoen in heel Nederland. Laten we de molen naar de wind keren⁶!

³ Bij een negatieve elektriciteitsprijs verstrekt RVO geen SDE+- subsidie. Dit kan botsen met de businesscase van de initiatiefnemer.

⁴ In Nederland tenminste

⁵ <https://www.nwea.nl/windenergie-maakt-forse-inhaalslag-in-2020/>

⁶ Betekenis: Je goed aanpassen aan de omstandigheden